

**Громадська організація
«Львівська педагогічна спільнота»**

ЗБІРНИК ТЕЗ НАУКОВИХ РОБІТ

**УЧАСНИКІВ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«Психологія та педагогіка:
необхідність впливу науки
на розвиток практики в Україні»**

21–22 лютого 2020 р.

Частина I

**Львів
2020**

УДК 159.9+37.01(477)(063)

П86

П86 Психологія та педагогіка: необхідність впливу науки на розвиток практики в Україні: Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 21–22 лютого 2020 року). – Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2020. – Ч. 1. – 136 с.

У збірнику містяться матеріали, подані на міжнародну науково-практичну конференцію «Психологія та педагогіка: необхідність впливу науки на розвиток практики в Україні». Для студентів, аспірантів, викладачів навчальних закладів, науковців та представників громадських організацій.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

УДК 159.9+37.01(477)(063)

© Автори статей, 2020

© Львівська педагогічна спільнота, 2020

ЗМІСТ

НАПРЯМ 1. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

Гнатюк О. В.

ПРОБЛЕМА МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ 7

Жарікова С. Б.

ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ
ТА ПРОАКТИВНІ СТРАТЕГІЇ ДОЛАЮЧОЇ ПОВЕДІНКИ
У СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ 11

Кравцова О. К.

СТРЕСОСТІЙКІСТЬ/СТРЕСОВРАЗЛИВІСТЬ ПІДЛІТКІВ,
ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ В ЗОНІ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ 15

Михайлошина І. О.

ПСИХОСОМАТИКА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА 19

Терлецька Ю. М.

ПСИХОМОТОРНА ДЕПРИВАЦІЯ ЛЮДИНИ
ТА ЇЇ ЖИТТЄВА ЕНЕРГІЯ 23

НАПРЯМ 2. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ В ОСВІТІ (ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ, ВІКОВОЇ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ІН.)

Беспалько Л. А., Білик О. В.

СУТНІСТЬ І ЗМІСТ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ
ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ 27

Білик О. В., Король Н. В.

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА 30

Білик О. В., Куцик О. Г.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ
ВИХОВАННЯ ТВОРЧОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ОСОБИСТОСТІ
ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 33

Верюгіна О. О., Роменкова Л. М.

ВИВЧЕННЯ РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНТНОСТІ БАТЬКІВ ДІТЕЙ,
ЯКІ ОПИНИЛИСЯ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ 36

Гмітер Г. О., Феньов Я. І. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	40
Кірсанова С. С. МІЖСОБИСТІСНІ ВЗАЄМИНИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ	43
Ковальчук Ю. О., Сільвейстр А. М. КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ УЧНІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	46
Матвеева А. В. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ В ОСВІТІ (ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ, ВІКОВОЇ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ІН.). ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗА ІДЕЯМИ МАРІЇ МОНТЕССОРІ	50
Мухіна Г. В. РОЛЬОВА Й КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНОСТІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ	54
Олійник Г. С., Волошина А. Л., Сичевська Л. Є., Олійник Л. Г. ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НАШИХ СПІВВІТЧИЗНИКІВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КОЗАЦЬКОЇ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ.....	58
Росоха О. Б. ВИХОВНИЙ АСПЕКТ УРОКУ БІОЛОГІЇ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	61
Рудюк О. В. ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЦІННІСНИХ ПРІОРИТЕТІВ ВИКЛАДАЧІВ І ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ХАРАКТЕРИСТИКАМИ ЇХ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ЕГО-СТАНІВ	64
Рудюк О. В. СТРУКТУРА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЦІННІСНИХ ПРІОРИТЕТІВ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ	69
Чайка І. В. ОСОБЛИВОСТІ СІМЕЙНИХ ВЗАЄМИН ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	73

НАПРЯМ 3. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

Лисенко Д. П.

ОПИС ПРОЦЕДУРИ СТВОРЕННЯ
АВТОРСЬКОЇ АНКЕТИ «ОЦІНКА РІВНЯ ДОВІРИ
ДО КОМАНДИРА (НАЧАЛЬНИКА)» 78

Пилипенко Н. Г.

ДО ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ УПРАВЛІННЯ
МЕДИЧНИМ ПЕРСОНАЛОМ В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ
ЯКОСТІ МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ 82

Пустовий О. М.

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ
У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ – УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ 84

НАПРЯМ 4. СОЦІАЛЬНА І ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Васильчук Г. В.

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ
НАСИЛЬНИЦЬКОЇ ПОВЕДІНКИ
У НЕПОВНОЛІТНІХ ПРАВОПОРУШНИКІВ 89

Лигоміна Т. А.

АНАЛІЗ МОТИВІВ ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ ПРАКТИЧНИХ
ПСИХОЛОГІВ СИСТЕМИ ОСВІТИ 93

НАПРЯМ 5. СУЧАСНІ ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ

Васянович Г. М.

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УЧНІВ
МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ 98

Водяна О. В.

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД БЛАГОДІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ 102

Дербак О. А.

ПРОЕКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
ГОТОВНОСТІ БАКАЛАВРІВ З ТУРИЗМУ
ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ 107

Ковальчук І. С., Колодій-Загільська О. А.
ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ
У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ПІД ЧАС
ВИВЧЕННЯ АНГЛОМОВНОГО КОМУНІКАТИВНОГО КУРСУ
«SOCIAL ENGLISH STUDIES» 109

Марчук І. М.
ПЕДАГОГІЧНІ СИСТЕМИ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
XX СТОЛІТТЯ: ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ
МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИХ МЕТОДИК 114

Осичко Т. Л.
ВПРОВАДЖЕННЯ САМОСТІЙНОЇ, ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ ЯК ВАЖЛИВОГО ЧИННИКА ФОРМУВАННЯ
ОСОБИСТІСНОЇ ОРІЄНТОВАНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ 120

Pivkach I. O.
DIRECTIONS AND METHODS OF WORK OF LAW
ENFORCEMENT OFFICERS WITH DELINQUENT
TEENAGE GIRLS..... 124

Pivkach I. O.
COMMUNICATIVE-COGNITIVE APPROACH
AS AN INNOVATIVE WAY OF TEACHING CADETS
OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE
IN A FOREIGN LANGUAGE..... 126

НАПРЯМ 6. ПЕРЕХІД ДО БАГАТОРІВНЕВОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Колеснік М. А.
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ
ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ
ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ..... 130

Рудюк О. В.
*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної психології
і психодіагностики*

Рівненський державний гуманітарний університет
м. Рівне, Україна

СТРУКТУРА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЦІННІСНИХ ПРІОРИТЕТІВ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Актуальність дослідження. Трансформація якісної структури освітнього процесу у вищій школі формує запит на результативну освітню парадигму, успішна реалізація якої забезпечуватиметься передусім готовністю усіх його учасників до свідомого і критичного вибору ціннісних пріоритетів власної освітньої діяльності. Результативність такого вибору багато в чому визначається характером відповідності індивідуальних ціннісних пріоритетів або ступенем ціннісної конгруентності учасників освітнього процесу у вищій школі – викладачів і здобувачів вищої освіти. Зважаючи на те, що на сьогодні маловідомим фактом є дані вивчення особливостей ціннісної структури викладачів і студентів, які взаємодіють в освітньо-культурному просторі вищої школи в нових соціально-економічних умовах розвитку, актуальним аспектом дослідження є вивчення структури їх індивідуальних ціннісних пріоритетів.

Аксіологічний вимір освітньої діяльності та особливості ціннісної структури учасників освітнього процесу вже давно є предметом науково-психологічних досліджень [1; 2; 3; 4; 6; 7; 8; 9]. Виявлення індивідуальних ціннісних пріоритетів викладачів і студентів, їх співставлення і встановлення як ціннісної «близкості», так і певних відмінностей, стали ключовими питаннями у теоретичних та емпіричних розвідках багатьох психологів [10; 11; 12]. З огляду на це, узагальнення результатів вже проведених теоретико-емпіричних досліджень та осмислення власного досвіду вивчення означених проблемних аспектів дозволило виокремити дослідницький підхід, найбільш продуктивний в річці розробки актуальної для нас проблеми. Йдеться, насамперед, про концептуальний підхід Ш. Шварца (Schwartz) – автора методики для вивчення цінностей особистості (Schwartz Value Survey). Зокрема, в аспекті вивчення змістового характеру і якісної структури системи індивідуальних ціннісних пріоритетів суб'єктів освітнього процесу у

вищій школі представляє цінність розроблена ним теорія динамічних відношень між базовими ціннісними типами, в якій описується концептуальна організація системи цінностей особистості [5].

Мета дослідження полягає у вивченні структури індивідуальних ціннісних пріоритетів суб'єктів освітнього процесу у вищій школі.

Методика та організація дослідження. З метою вивчення індивідуальних ціннісних пріоритетів суб'єктів освітнього процесу у вищій школі було використано методику Ш. Шварца [5]. Зі списку із описом людини, який відповідає тому чи іншому із 10 типів цінностей, досліджуваному пропонувалося оцінити, в якій мірі описана в методиці людина схожа чи не схожа на нього. В даному випадку було використано шкалу із 5 позицій: від «дуже схожа на мене» до «зовсім не схожа на мене». В якості показників індивідуальних ціннісних пріоритетів викладачів та здобувачів вищої освіти використано наступні типи цінностей: конформність (conformity), традиції (tradition), доброта (benevolence), універсалізм (universalism), самостійність (self-direction), стимуляція (stimulation), гедонізм (hedonism), досягнення (achievement), влада (power), безпека (security).

Репрезентативна вибірка у кількості 119 осіб була сформована методом рандомізованого відбору з числа викладачів (n=63) та здобувачів вищої освіти (n=56) Рівненського державного гуманітарного університету. Реалізація комплексу дослідницьких заходів передбачала диференціацію дослідницького контингенту на основі параметрів статевої (серед викладачів закладу вищої освіти – 37 осіб жіночої і 26 осіб чоловічої статі; серед здобувачів вищої освіти – 29 осіб жіночої і 27 осіб чоловічої статі) і фахової (здобувачі вищої освіти за спеціальностями: гуманітарними – 20 осіб, економічними – 19 осіб, технічними 17 осіб; викладачі факультетів: психолого-природничого – 24 особи, фізико-технологічного – 18 осіб, педагогічного – 21 особа) приналежності.

В ході дослідження перевірялась гіпотеза про те, що індивідуальні ціннісні пріоритети особистості мають специфічну структурну організацію, яка детермінується комплексом інтегральних ціннісних диспозицій, латентний характер яких не дозволяє експлікувати їх за допомогою традиційних стандартизованих психодіагностичних засобів. З цією метою було використано метод факторного аналізу (Factor Analysis).

Результати дослідження. Факторизація показників індивідуальних ціннісних пріоритетів учасників освітнього процесу у вищій школі, виміряних за допомогою методики Ш. Шварца, дозволила отримати факторну модель ціннісної структури їх особистості. Зміст факторної моделі ціннісної структури суб'єктів освітнього процесу у вищій школі визначають три інтегральні особистісні фактори. З найбільшою факторною вагою до першого фактору (пояснює 29,4% дисперсії ознак), увійшли наступні змінні: *«універсалізм»* (0,892), *«доброта»* (0,847), *«влада»* (-0,779). Категоризація даного фактора дозволяє ідентифікувати його сутнісну основу, зміст якої визначає ціннісна настанова особистості на реалізацію мотиваційних цілей універсалізму, на забезпечення благополуччя усіх людей незалежно від їх соціальної приналежності, на прояв доброзичливого ставлення до людей незалежно від життєвих обставин і ситуацій без прагнення контролю або домінування над ними. Змістовно узагальнюючи означені змінні інтерпретуємо даний фактор як *«ціннісну диспозицію трансцендентності»*.

До другого фактора, який пояснює 25,7% дисперсії ознак, увійшли змінні: *«досягнення»* (0,856), *«самостійність»* (0,824), *«стимуляція»* (0,769), *«гедонізм»* (-0,735). Змістовне узагальнення характеру змінних, що увійшли в структуру даного фактора, дозволяє виділити спільну для них особливість – всі вони, в тій чи іншій мірі, визначають ціннісну настанову на особистий успіх і досягнення через прояв компетентності у відповідності із соціальними стандартами. З урахуванням цього, інтерпретуємо його як фактор *«ціннісної диспозиції досягнення»*.

Зміст і структуру третього фактора, який пояснює 18,7% дисперсії ознак, визначили наступні змінні: *«традиція»* (0,778), *«конформність»* (0,736), *«безпека»* (0,692). Якщо змістовно узагальнити їх характер, то стає очевидним, – визначений ціннісний симптомокомплекс відображає особистісну настанову досліджуваних на прийняття і відтворення звичаїв, ідей та норм поведінки, прийнятих в соціумі; характеризується прагненням до уникання дій, що не відповідають соціальним очікуванням; проявляється у культивуванні примату колективної та індивідуальної безпеки. З урахуванням узагальнень, здійснених в ході змістової інтерпретації змінних, що увійшли в структуру даного фактора, інтерпретуємо його як *«ціннісну диспозицію консерватизму»*.

Висновки. За результатами проведеного дослідження стало можливим стверджувати, що система індивідуальних ціннісних

пріоритетів суб'єктів освітнього процесу у вищій школі – викладачів і здобувачів вищої освіти, має специфічну структурну організацію, яка детермінується комплексом інтегральних ціннісних диспозицій (факторів). Результати нашого дослідження в цілому підтвердили структуру базових ціннісних типів Ш. Шварца. Виходячи з цього, можна припустити, що ціннісна структура особистості, визначена і описана Ш. Шварцом в рамках теорії динамічних відношень між ціннісними типами, виражає і підтверджує універсальний характер ціннісної структури особистості незалежно від її культурної і соціальної приналежності, що опосередковано знайшло своє підтвердження в результатах нашого дослідження.

Список літератури:

1. Bardi, A., & Schwartz, S.H. (2003). Values and behavior: Strength and structure of relations. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 1207-1220. <https://doi.org/10.1177/0146167203254602>
2. Кирьякова, А.В., Мелекесов, Г.А. (2004). Педагогическая аксиология и инновационные процессы в обучении. [Pedagogical axiology and innovative processes in teaching]. Москва.
3. Kluckhohn, F.R., Strodtbeck, F.L. (2000). Variations in Value Orientations. Evanston, IL: Row, Peterson.
4. Леонтьев, Д.А. (2003). Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности. [Psychology of meaning: nature, structure and dynamics of the semantic reality]. Москва.
5. Карандашев, В.Н. (2004). Методика Шварца для изучения ценностей личности: концепция и методическое руководство. [Schwartz's method for studying the values of personality: the concept and methodological guidance], S-Pb.
6. Mariański, J. (1990). W poszukiwaniu sensu życia. Szkice socjologiczno-pastoralne [In search of the meaning of life. Sociological and pastoral sketches], Lublin, 165-173.
7. Семків, І.І. (2010). Індивідуальні цінності як психологічні механізми формування соціального капіталу [Individual values as psychological mechanisms of formation of social capital] *Проблеми сучасної психології* [Problems of modern psychology], 10, 699-705., с. 701.
8. Слостенин, В.А., Чижакова, Г.И. (2003). Введение в педагогическую аксиологию [Introduction to pedagogical axiology]. Москва.

9. Трухан, О.В. (2010). Психологічний аналіз життєвих цінностей студентів різних професійних напрямків [Psychological analysis of life values of students of different professional fields] *Проблеми сучасної психології: зб. наук. пр. Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України* [Problems of modern psychology: Sci. G. S. Kostyuk Institute of Psychology, National Academy of Sciences of Ukraine], 7, 713-726.
10. Schwartz, S.H. (1994). Are there universal aspects in the content and structure of values? *Journal of Social Issues*, 50, 19-45. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1540-4560.1994.tb01196.x>
11. Schwartz, S.H. (1996). Value priorities and behavior: Applying of theory of integrated value systems. In C. Seligman, J.M. Olson, & M.P. Zanna (Eds.), *The Psychology of Values: The Ontario Symposium*, 8, 1-24., Hillsdale, NJ: Erlbaum. doi: 10.12691/education-2-12-22
12. Schwartz, S.H., Melech, G., Lehmann, A., Burgess, S., and Harris, M. (2001). Extending the cross-cultural validity of the theory of basic human values with a different method of measurement, *Journal of Cross Cultural Psychology*, 32, 519-542. <http://dx.doi.org/10.1177/0022022101032005001>

Чайка І. В.

аспірантка кафедри психології та соціальної роботи

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

м. Вінниця, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СІМЕЙНИХ ВЗАЄМИН ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Міжособистісні взаємини, серед яких сімейні взаємини, займають центральне місце у багатьох українських та зарубіжних дослідженнях. Вони формують психологічний простір особистості, визначають якість життя людини, обумовлюючи її суб'єктивне відчуття задоволеності собою та іншими. Саме на основі сімейних взаємин відбувається забезпечення багатьох особистісних потреб, фрустрація яких призводить до викривлення у розвитку особистості та внутрішніх конфліктів, що роздирають людину зсередини. Тому